

Kaboli névtelenek

December utolsó napjaiban láthattuk a kishegyesi Tűzoltóotthonban azt a megrázó dokumentumfilmet, amelyben Horváth Orbán óhajt apja élettörténetén keresztül kegyeletteljes emléket állítani az 1944-es kaboli razzia áldozatainak

A Névtelenek – Kaboli történet című, 55 perces vajdasági dokumentumfilm 2011 májusában a VII. Göcseji Filmszemlén az I. helyet érdemelte ki saját kategóriájában. A film alkotói: Hübsch Éva (szerkesztő-riporter), Hoffman Artúr (operatőr-vágó) és Rácz-Maronka Etelka (rendező).

Kabol – Kovilj Vajdaság délbácskai körzetében, Újvidéktől légvonalban mintegy 10 km-re lefelé a Dunán fekszik. Nevét a szláv eredetű kobil (kanca) szóból eredeztetik. A monda szerint ugyanis Attila lova itt botlott meg.

Ez a meseszerű, álmatag bájjal megáldott táj a földi paradicsom benyomását kelti, ahol Isten teremtményei békésen élnek egymás mellett. Ám az idillikus kép csalóka. A békés csönd és nyugalom látszata alatt évtizedek óta mély, tragikus feszültségek és érzések izzanak.

A többségében szerbek lakta Kabol 1944-ig két részből: Alsó- és Felsőkabolból állt. A II. világháború idején, amikor a bácskai települések magyar fennhatóság alá kerültek, mindkét településrész bírása, vagy ahogy ma neveznék, elnöke magyar volt: Molnár Andor és Horváth Mihály.

1942-ben 16 magyar katona megölése után megtorló razziát rendeltek el a vidéken. Alsó- és Felsőkabol bírái előtt megjelent a helyi katonai karhatalom képviselője, kezében egy 200 szerb nevet tartalmazó listával (a megnevezettek kivégzésre voltak ítélve). A vérengzést Molnár Andor és Horváth Mihály megakadályozta, hangsúlyozván, hogy a faluban nincsenek se partizánok, se csetnikek, Kabolban mindenki lojális. Ez a hősiesség kiállása a két falubírának akár fővesztéssel is járhatott volna, de szerencsére az „alku”-t a parancsnokkal egy kocsmában malacpecsenyével és jó borral

megpecsételték, no és persze kevéske pénzzel is.

A háború utolsó évében azonban, 1944 őszén – sok magyar lakossal egyetemben – mégis mindkét faluelnök az életével fizetett Tito partizánjainak. A vád ellenük: háborús bűnösök, mivel együttműködtek a magyar fennhatósággal.

Rácz-Maronka Etelka

A szerb megtorlások 1944. október 24-25-én folytak (kb. 10 nappal a partizánok Kabolba való bevonulása után, ebből feltételezhető, hogy a tisztogatások utólagos parancsra történtek). Molnár Andor több társával együtt valószínűleg a

Dunában lelte halálát, Horváth Mihályt pedig 1945-ben végezték ki, ítélet nélkül.

A helyiek a történetet mélyen, több mint hat évtizedre eltemették. A megmaradt kevéske magyarság, ha nem menekült el, megfélemlítve hallgatott.

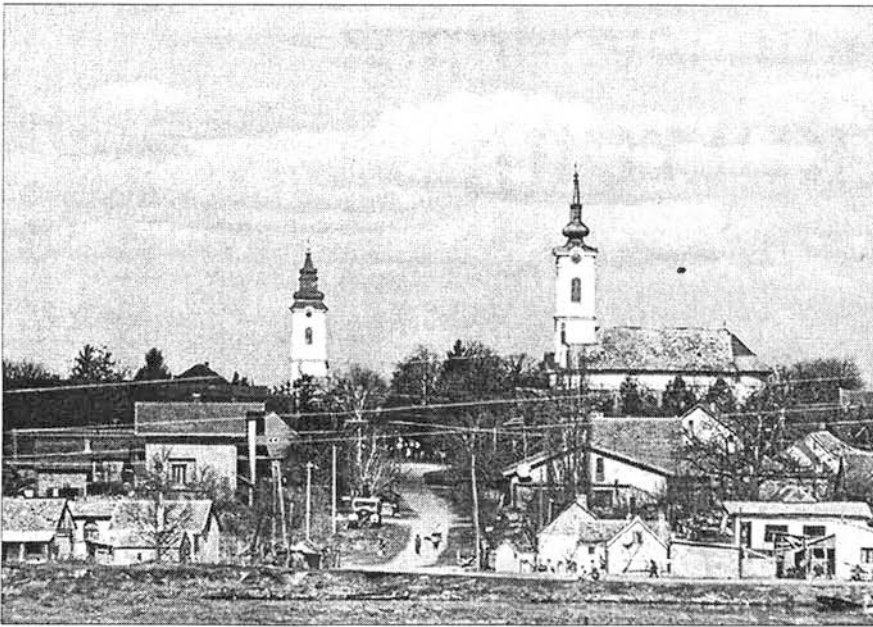
A fájdalmas múlttól először Horváth Orbán – Horváth Mihály fia – beszélt kamerák előtt, történészek és levéltárosok segítségével idézte meg és tárta fel az egykori eseményeket, csak azért, hogy felelt kapjon a lelkét sok-sok évtizeden át mardosó kérdésre: miért?

Miért esett apja áldozatul? Miért árulta el a falu? Miért nem tud gyertyát gyújtani még 65 év után sem apja sírjánál?

A történészek mai ismeretei és adatai szerint Vajdaságban mintegy 45 000 magyar áldozata van a 44-es partizánrazziáknak. Más területeken 35-40 ezret tartanak nyilván, tehát Szerbiában összesen 80-90 ezer névtelen halottat gyászolnak a hozzátartozók, akiktől mind-egyedül egyetlen szerb kormány sem kért bocsánatot az esztelen népiért.

Mezei Zsuzsanna, a Vajdasági Levéltár munkatársa, aki most az adatgyűjtésen és -rendezésen dolgozik, megemlíti a filmben: jól-lehet soha konkrét parancsot, rendeletet vagy utasítást nem kaptak arra vonatkozólag, hogy ezeket az adatbázisokat titkosan kell kezelni, az érintettek mégsem mer-

tek sohasem kérdezősködni, utánanézni, hogy valójában mi is történt a családtagjaikkal. Talán most jött el az ideje ennek...

Horváth Orbán mondja ki: „Azok a magyarok, akik túléltek a razziát, olyan félelemben éltek, hogy nem mertek magyarnak maradni, és az idő megtette a magáét”.

1944 októberétől, a katonai közigazgatás bevezetésétől kezdve az OZNA, vagyis a Népvédelmi Osztály vette át a parancsnokságot minden településen. Biztosaik házról házra járva kutattak a népellenesség után. De szomszéd a szomszédját, apa a fiát is feljelentette, s később egy bizottság intézkedett szigorú rendeletek alapján. A háborús bűnösöket rögtön kivégezték, az ún. népellenesség sorsáról pedig a hadbíróóság döntött. Voltaképpen őket is kivégezték, legtöbbjüket tényleges bírósági ítélet nélkül. Kabolban 29 magyar férfit végeztek ki az október 25-ére virradó éjszakán. Az áldozatokat először jól megverték, megkínnozták, aztán egy parasztkocsira dobták az elaléltakat, majd pirkadatkor mindnyájukat a Duna-partra vitték, terelték. Ezután már senki sem látta – sem élve, sem halva – őket.

Horváth Mihályt a partizánok közeledtével figyelmeztették a veszélyre, és egy rözsével megrakott szekéren megszöktették Újvidékre. Később a helybeliek, valaki besúgására mégis hazacsalogatták, mondván, asztalosműhelyt akarnak nyitni, s elkel a segítsége. Amikor betette a lábát a faluba, elkapták, és börtönbe csukták. Felesége és két fia Budapestre szökött, majd miután bebizonyosodott ártatlanságuk, nagy viszontagságok árán hazatérhettek Vajdaságba – de sohasem telepedtek le ismét Kabolban.

– Veronka, apám testvére valahogy kiötlötte, hogyan váltson levelet apámmal. Így tudtuk meg, hogy első fokon 5 évre, másodfokon pedig 15 évre ítélte el a hadbíróóság. Én négyévesen láttam utoljára. Azaz csak a kezét, ahogy a rácsos

ablakon kinyújtotta, és integetett felénk. Aztán anyámat húsvét vasárnapjára (emlékszem, 1945. április elsejére esett) beidézte az újvidéki törvényszék. Én az udvaron játszottam, épp egy halom földből sírt eszkábáltam, még keresztet is raktam rá, nem tudom, miért... Aztán megláttam anyámat. Egy szétrongyolódott ruhát szorongatott... Valahol Adicán, a réten végezhettek ki apámat, hiszen írást erről sohasem kaptunk. Ezt is csak azért gondolom, mert egyszer a barátommal oda mentünk pecázni, s az apja, aki épp a hátunk mögött állt, megjegyezte: „Na, itt eresztettük le mi a magyarjainkat!” Utána soha többet nem mentem oda pecázni... – mondja a filmben Horváth Orbán, aki apja történetét

könyvben is kiadta, szerb és magyar nyelven egyaránt.

A dokumentumfilm készítését 2010-ben kezdte el a forgatócsoport, s tavaly tavasszal fejezte be. Mint említettük már, Zalaegerszegben, a zalai tévé által megrendezett filmfesztiválon első helyet nyert.

– Nagyon nehéz volt mindannyiunk számára a forgatás. Nem ténylegesen a munka, az adatgyűjtés és utánajárás miatt, hanem az igazsággal való szembeesülés miatt. Ahogy napról napra egyre mélyebbre ástunk a múltba, egyre döbbenetesebb dolgok derültek ki. Orbán nagyon bátran és méltóságteljesen állított emléket apjának – ha már gyertyát nem gyűjthet a temetőben, a sírjánál –, se harag, se bosszú nincs a szívében, csak fájdalom a megválaszolatlan kérdések miatt. Jóllehet törve beszéli az anyanyelvét, hiszen vegyes környezetben nőtt fel, a mai napig nem tagadta meg sem magyarságát, sem apja múltját. Magatartása példás – mondta a film rendezője, Rácz-Maronka Etelka.

A közeljövőben elkészül majd a dokumentumfilm szerb változata is, amit többek között szeretnének a helyszínen, Kabolban is bemutatni.

MOLNÁR KREKITY Olga

